

به نام خداوند خورشید و ماه | که دل را به نامش خرد داد راه |

مهروماه

فهرست

فصل اول: آفرینش و زیبایی

درس ۱: معرفت آفریدگار ۶

درس ۲: پنجره‌های شناخت ۱۲

فصل دوم: زبان و ادب

درس ۳: داستان من و شما ۲۰

درس ۴: هفت‌خان رستم ۲۶

آزمون میان‌نوبت اول ۳۶

فصل سوم: دین و اخلاق

درس ۵: زنگ انشا ۴۰

درس ۶: اخلاق پسندیده ۴۶

فصل چهارم: آداب زندگی

درس ۷: دوستی ۵۴

درس ۸: درس آزاد ۶۰

درس ۹: راز زندگی ۶۶

آزمون نوبت اول ۷۲

فصل پنجم: نام‌آوران

درس ۱۰: رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌پرس ... ۷۶

درس ۱۱: عطار و جلال‌الدین محمد ... ۸۲

فصل ششم: ایران من

درس ۱۲: ای وطن ۹۰

درس ۱۳: درس آزاد ۹۶

آزمون میان‌نوبت دوم ۱۰۲

درس ۱۴: دریاقلی ۱۰۴

فصل هفتم: فرهنگ و هنر

درس ۱۵: میوه‌ی هنر ۱۱۲

درس ۱۶: کتاب‌خوانی ۱۱۶

درس ۱۷: ستاره‌ی روشن ۱۲۲

آزمون نوبت دوم ۱۲۹

تقدیم به همسر مهربان و صبورم
حاج عباس رخصتی

مقدمه مؤلف

به نام آن که هستی نام ازو یافت   فلک، جنبش، زمین، آرام ازو یافت

با نام و یاد و سپاس به پیشگاه پروردگار عالمیان آغاز می‌کنم که علم و اندیشه را بر آدمی، فرض و واجب دانست. کتاب حاضر، مبتنی بر کتاب «بخوانیم و بنویسیم» و پایبند به اصول یادگیری همان کتاب است که با اهدافی مشخص برای آموزش بهتر و یادگیری بیشتر دروس به همراه تمرین‌های متنوع، بازی، سرگرمی و نکته‌های جالب ادبی، گرد آمده است. قسمت‌های مختلف این کتاب در هر درس به ترتیب شامل موارد زیر است:

ابتدا واژه‌های مهم و کلیدی هر درس معنا شده‌اند.

در درس‌نامه به تشریح نکات درسی به صورت ساده و همراه با مثال پرداخته شده است.

در کارگاه تمرین سعی شده است از انواع مختلف اصول یادگیری، از پاسخ‌های کوتاه گرفته تا بازی و سرگرمی و نشاط در آموزش، بهره گرفته شود و در پایان تمرین‌ها، با توجه به اهمیت نگارش و براساس کتاب «بنویسیم»، کارگاه نویسندگی آورده شده است.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای به منظور جمع‌بندی آموخته‌ها، پس از کارگاه تمرین گنجانده شده است.

اشخاص مهم از ادبا گرفته تا علما، از گذشته تاکنون را که در درس مذکور یادی از آن‌ها شده است، به طور مختصر در قالب نام‌نامه معرفی کرده‌ایم و در آخر «کنایه‌های پرکاربرد» در زبان فارسی به صورت جذاب، همراه با تصاویر مرتبط در قالب طنز، پایان بخش مطالب هر درس است.

امید است این تلاش، مورد رضایت دوستان فرهیخته در آموزش قرار گیرد و نوگلان عزیزمان را در عرصه‌ی یادگیری، یاری رساند. نظرات ارزشمند خود را به نشانی الکترونیکی info@mehromah.ir ارسال یا از طریق SMS به سامانه ۳۰۰۰۷۲۱۲۰ اعلام فرمایید.

در پایان از همکاران انتشارات مهروماه که با دقت و همکاری‌شان در هرچه بهتر شدن کتاب، تأثیر بسزایی داشته‌اند، سپاس‌گزاری می‌کنم.

هم‌چنین از مادر گران‌قدرم که در تمامی مراحل عمرم تکیه‌گاه و قرارم بوده است، قدردانی می‌کنم و بر دستان پر مهرش بوسه می‌زنم.

و من الله توفیق

مریم کاظمی میقانی

پاییز ۹۴

فصل اول

آفرینش و زیبایی

آفرینش و زیبایی

درس ۱

معرفت آفریدگار

واژه‌نامه

آزرده: رنجیده، دلتنگ	ربیع: بهار
آشیان: خانه، لانه‌ی پرندگان	سپاس‌داری: شکرگزاری، سپاسگزاری
آفریدگار: خالق، خداوند	سیمرغ: پرنده‌ای است افسانه‌ای که گویند بسیار بزرگ بوده و در کوه قاف آشیان داشته و سی‌رنگ هم گفته شده است.
اختلاف: نزاع، ناسازگاری، عدم موافقت	اندر: در، درون
بدرقه: مشایعت، همراهی کردن	طمع: آرزو، حرص
برکه: آبگیر	غنیمت: فرصت مناسب، آنچه به‌دست آید، سود
پوزش‌پذیر: پذیرنده‌ی خطا و پوزش، بخشنده‌ی گناه	قمری: پرنده‌ای خاکستری‌رنگ و کوچک‌تر از کبوتر
تقدیر: سرنوشت	کردگار: آفریدگار، آفریننده
حک: خراشیدن، تراشیدن	گردون: گردان، فلک، آسمان
حواس: جمع حس، قوه‌ی نفسانی که اشیا را درک می‌کند.	مرغزار: چمنزار، سبزه‌زار
خیز: برخیز، بلند شو	مشاجرت: با هم نزاع و دعوا کردن
دستگیر: یاریگر، کمک‌کننده	معرفت: شناخت به علم و دانش
	موزون: دارای وزن و آهنگ، سنجیده

جمله

ما مقصود خود را در قالب «جمله» بیان می‌کنیم. جمله، یک یا مجموع چند کلمه است که پیام کاملی را از گوینده به شنونده می‌رساند.

انواع جمله (از نظر محتوا)

۱ **جمله خبری:** جمله‌ای است که خبری را بیان می‌کند.

مانند: کم گفتن هر سخن صواب است.

پایان جملات خبری، نقطه (.) می‌گذاریم.

۲ **جمله پرسشی:** جمله‌ای است که در آن پرسشی وجود دارد.

مانند: از گفته‌ی ناکرده و بیهوده چه حاصل؟

پایان جملات پرسشی، علامت پرسش (?) می‌گذاریم.

۳ **جمله امری:** جمله‌ای است که در آن خواهشی یا فرمانی، بیان می‌شود.

مانند: برخیز و مخور غم جهان گذران.

پایان جملات امری، نقطه (.) می‌گذاریم.

۴ **جمله عاطفی:** جمله‌ای است که بیانگر احساس شگفتی و عاطفه باشد.

مانند: به، چه زیبا بود باران!

پایان جملات عاطفی، علامت تعجب (!) می‌گذاریم.

ترتیب اجزای جمله

در زبان فارسی، برای زیبا و آهنگین شدن شعر، معمولاً جای اجزای جمله تغییر می‌کند. برای نمونه، گاهی فعل به جای اینکه در آخر جمله قرار گیرد، در وسط یا آغاز جمله می‌آید.

مانند: خیز و غنیمت شمار جنبش باد ربیع   ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

همه کارگاه تمرین

۱ واژه‌های هم‌معنی را به هم وصل کنید.

مشایعت	☐	معرفت	☐
سنجیده	☐	دستگیر	☐
شناخت	☐	تقدیر	☐
سرنوشت	☐	بدرقه	☐
یاریگر	☐	سهل	☐
آسان	☐	موزون	☐

۲ درباره‌ی «محبت»، چهار جمله بنویسید.

خبری:

پرسشی:

امری:

عاطفی:

۳ نهاد و گزاره را در بیت زیر مشخص کنید و بیت را با خط تحریری در کادر بنویسید.

«بی یاد تو نیست هیچ مرغی در سبزه و باغ و بوستان‌ها»

۴ مانند نمونه به هر کدام از واژه‌های زیر، یک صفت اضافه کنید.

بادِ بهاری

صدایِ

منزلِ

مرغِ

جهان

آفریدگارِ

یادِ

درختانِ

بویِ

۵ حروف کلمه‌های زیر را برعکس کنید؛ چه اتفاقی می‌افتد؟ دو واژه‌ی دیگر با این ویژگی بنویسید.

			نان	کوک
		کبک		کوک

۶ با رعایت نکات کارگاه نویسندگی، درباره‌ی عبارت زیر، یک بند بنویسید.

«آفریدگار را نباید پرستیدن و بر نعمت او سپاس‌داری باید کردن.»

کارگاه نویسندگی

هنگام نوشتن باید به نکات زیر توجه کنیم:

- ۱ از به کار بردن کلمه‌های گفتاری و شکسته، خودداری کنیم.
- ۲ از تکرار کلمه‌ها پرهیزیم.
- ۳ ساده و خوانا بنویسیم.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱ کدام یک از مصراع‌های زیر، یک جمله‌ی کامل نیست؟

- (۱) باد بهاری وزید از طرف مرغزار
 (۲) باز به گردون رسید، ناله‌ی هر مرغ زار
 (۳) خیز و غنیمت شمار، جنبش باد ربیع
 (۴) ناله‌ی موزون مرغ، بوی خوش لاله‌زار

۲ در پایان کدام نوع جمله، نقطه می‌گذاریم؟

- (۱) خبری - امری   (۲) پرسشی - خبری   (۳) امری - عاطفی   (۴) خبری - عاطفی

۳ کدام یک از ابیات زیر، غلط املایی دارد؟

۱) خداوند بخشنده‌ی دستگیر کریم خطاب‌بخش پوزش‌پذیر

۲) بی‌یاد تو نیست هیچ مرغی در سبزه و باغ و بوستان‌ها

۳) سیمرغ و عقاب و باز و شاهین ذکر تو کند در آشیان‌ها

۴) هرگز نرسد به منزل عشق بی‌بدرقه‌ی تو، کاروان‌ها

۴ کدام واژه، درست معنا نشده است؟

۱) بدرقه: مشایعت ۲) ربیع: پاییز ۳) سرا: خانه ۴) طمع: آز

۵ در بیت «برگ درختان سبز در نظر هوشیار / هر ورقش دفتری ست، معرفت کردگار»، نهاد کدام است؟

۱) برگ درختان سبز ۲) در نظر هوشیار ۳) هر ورقش ۴) معرفت کردگار

۶ نوع جمله‌های بیت زیر، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

«هر گل و برگی که هست، یاد خدا می‌کند بلب و قمری چه خواند؟ یاد خداوند گار»

۱) خبری - خبری - پرسشی - عاطفی ۲) خبری - عاطفی - امری - پرسشی

۳) خبری - خبری - پرسشی - خبری ۴) عاطفی - امری - پرسشی - خبری

۷ واژه‌ی «موزون» به چه معناست؟

۱) موضوع ۲) موازین ۳) سنگین ۴) آهنگین

۸ جاهای خالی بیت زیر، با کدام واژه‌ها پر می‌شود؟

«باد بهاری وزید از طرفِ ..... باز به گردون رسید، ناله‌ی هر .....»

۱) مرغ زار - مرغ زار ۲) مرغزار - مرغزار ۳) مرغ زار - مرغزار ۴) مرغزار - مرغ زار

۹ معنای کامل بیت زیر، در کدام گزینه آمده است؟

«هرگز نرسد به منزل عشق بی‌بدرقه‌ی تو، کاروان‌ها»

۱) کاروان‌ها (مسافران راه حق)، بدون بدرقه‌ی لطف تو، هرگز به مقصد نمی‌رسند.

۲) مسافران راه حق، بدون یاری و کمک تو به عشق و محبت دست نمی‌یابند.

۳) بدون لطف و عنایت تو، عشق هرگز نصیب کاروان عاشقان نمی‌شود.

۴) عشق تو، کاروان‌های راه حق را بدرقه و مشایعت می‌کند و به مقصد می‌رساند.

۱۵ چرا گاهی در شعر، جای اجزای جمله تغییر می‌کند؟

(۱) به دلیل سلیقه‌ی شاعر

(۲) برای زیبا و آهنگین شدن شعر

(۳) برای کامل شدن معنی

(۴) برای هماهنگی با قافیه

نام‌نامه (اعلام)

سعدی شیرازی

شیخ مصلح‌الدین سعدی شیرازی، از بزرگ‌ترین شاعران و نویسندگان ایران است. آموزش‌های مقدّماتی را در زادگاه خود، شیراز، فرا گرفت. برای اتمام تحصیلات به بغداد رفت. پس از ۳۵ سال به شیراز برگشت. بوستان (به شعر) و گلستان (نثر همراه شعر) و دیوان اشعار از او برجای مانده است. مجموعه‌ی این آثار کلیّات سعدی نامیده می‌شود. سعدی یکی از بزرگ‌ترین شاعران و نویسندگان ایران در قرن هفتم است. کتاب گلستان او به نظم و نثر، حاصل تجربیات او در این سفرها است. موضوع کتاب بوستان او نیز اخلاق، تربیت، سیاست و اجتماعیات است.

احمد جام

شیخ‌الاسلام احمد بن ابوالحسن جامی نامقی معروف به «ابونصر احمد ژنده‌پیل» یا به‌طور خلاصه «شیخ جام یا ژنده‌پیل» از عارفان دوره‌ی سلجوقی بود. وی در چهل‌سالگی به نگارش رساله و کتاب پرداخت و سفرهایی به نقاط مختلف کرد. او را در تربت جام دفن کردند. آثار او به زبان فارسی شامل یک رساله، شش کتاب به نثر و دیوان شعر به نام دیوان شعر احمد جام است.

کنایه آسمان به زمین آمدن

کنایه از اتفاق خارق‌العاده افتادن و نظم امور را به هم زدن

«بیاتو هم با من برویم. یک دو سه روزی می‌مانی و برمی‌گردی. آسمان

که زمین نمی‌آید!»

(بادها خبر از تغییر فصل می‌دادند، جمال میرصادقی، صفحه‌ی ۳۳۷)

آزمون میان‌نوبت اول

نام و نام خانوادگی:		دبیر:																																
کلاس:		تاریخ امتحان:																																
۲	<p>۱ جاهای خالی را با عبارت‌های مناسب پر کنید.</p> <p>الف) ..... یک یا مجموع چند کلمه است که پیام کاملی را از گوینده به شنونده می‌رساند.</p> <p>ب) کلمه‌های هم‌خانواده حداقل ..... حرف مشترک دارند.</p> <p>پ) شعر «ای مادر عزیز» سروده‌ی ..... است.</p> <p>ت) «از هفت‌خان رستم گذشتن» کنایه از ..... است.</p>																																	
۷	<p>۲ جدول زیر را کامل کنید.</p> <table border="1" style="width: 100%; text-align: center;"> <thead> <tr> <th>واژه</th> <th>معنی</th> <th>هم‌خانواده</th> <th>حروف مشترک</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>خلق</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>ملائک</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>مقرب</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>غفلت</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>سهل</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>اتحاد</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>شکوه</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	واژه	معنی	هم‌خانواده	حروف مشترک	خلق				ملائک				مقرب				غفلت				سهل				اتحاد				شکوه				
واژه	معنی	هم‌خانواده	حروف مشترک																															
خلق																																		
ملائک																																		
مقرب																																		
غفلت																																		
سهل																																		
اتحاد																																		
شکوه																																		
۳/۵	<p>۳ رستم در هفت‌خان با چه کسانی مبارزه کرد؟</p> <p>خان اول:</p> <p>خان سوم:</p> <p>خان پنجم:</p> <p>خان هفتم:</p> <p>خان دوم:</p> <p>خان چهارم:</p> <p>خان ششم:</p>																																	

۲ مفهوم کنایه‌های زیر را بیان کنید.

الف) زبانش مو در آورد:

ب) از سیر تا پیاز گفت:

۳ مفرد واژه‌های زیر را بنویسید.

عجایب	فواید	سلاطین	لطایف
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

۴ با ترکیب‌های زیر، جدول را کامل کنید.

عمر گران‌مایه - خدمت سلطان - کمر زرین - اعمال انسان - گروه دوم -
دل دریایی - حالت خشم - مفاهیم شعر

ترکیب اضافی	ترکیب وصفی
<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>

۵ یک بند درباره‌ی وطن بنویسید و در آن از آرایه‌ی تشبیه استفاده کنید.

جدول

افقی

	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۱										(۱) به معنی آتش تند و تیز، نامی است در شاهنامه‌ی فردوسی و کنایه از هر چیز مورد نیایش و ستایش
۲										(۲) چهارمین حرف الفبای فارسی - کتاب سعدی به نظم
۳										(۳) نوعی فرش یا گسترده‌ای که از نی یا گیاه دیگری بافته می‌شود - چهارضلعی با اضلاع برابر
۴										(۴) شناسه‌ی دوم شخص جمع
۵										(۵) نوعی ساز کوبه‌ای است - حروف مشترک «منظره و نظاره»
۶										(۶) گل سرخ - نه سرد است و نه گرم!
۷										(۷) شکوه و عظمت - فراخواندن احترام‌آمیز کسی به حضور در جایی
۸										(۸) ستودن، مدح خدا گفتن - خشکی، مخالف بحر
۹										(۹) «.....» به ناز طبیبان نیازمند مباد» - کافی - منبسط‌شده‌ی آب

عمودی

- (۱) همبستگی - بن ماضی «می‌شوید»
- (۲) متواضع، خاکسار
- (۳) بهار - پولی که مسلمانان برای کمک به مستمندان (۸) پیامبر، رسول - هجر، فراق
- به مقدار مشخصی به امام یا نماینده‌ی او می‌دهند. (۹) انصاف، داد
- (۴) قبر - نوعی وسیله‌ی شست‌وشو
- (۵) شست بدون «ت»! - مخالف «نثر» است - روز نیست!

